

ЧЕСЬКІ НЕКРОПОЛІ ЯК СТОРІНКА ІСТОРІЇ РІВНЕНЩИНИ

«Чеські некрополі біля Дубна і не тільки» - таку назву має друга книжка Чеслава Хитрого, присвячена чеських похованням на Рівненщині. Відомий рівненський краєзнавець, володар звання «Заслужений для культури Польщі» Чеслав Хитрий першим на теренах Рівненщини взявся досліджувати чеські могили. Він здійснив величезну роботу, склавши описи надгробків у Рівному та навколишніх селах, де проживали чехи, сфотографував їх та склав перелік, видавши минулого року книгу «Чеські могили в Рівному та поблизу нього». Нині дослідник пішов далі у своїх розвідках, зафіксував для історії чеські поховання на Дубенщині, у Здолбунівському районі та на Золотіївському цвинтарі у Рівному.

району Чеславу Івановичу порадив поїхати відомий журналіст Василь Романович Кохан. Часто долаючи чималі відстані пішки, наче паломник, рівненський краєзнавець обійшов більше десятка цвинтарів, фотографуючи, описуючи, інколи розчищаючи могильні плити та надгробки, розшифровуючи та фіксуючи написи на них. Дослідник зауважує, що чеські поховання мають надзвичайно цікаву, своєрідну архітектуру – є і готичний стиль, і бароковий, і модерн. Надгробки виконані з чавуну, бетонні, гранітні, з піщаника, часто відчувається рука талановитого скульптора. Зустрічається чимало пам'ятників, які являють собою справжні архітектурні ансамблі, з янголами, що схилились у зажурі, розп'яттям Ісуса

У восьмій книзі Чеслава Хитрого знайшла відображення історія переселення чехів на Волинь у 80-ті роки XIX століття, а також події післявоєнних років минулого сторіччя, коли чехи змушені були покинути Україну. Чехи та українці були добрими сусідами, чеська спільнота, що проживала тривалий час на теренах Рівненщини, залишила по собі добрий слід і вписали славу сторінку в історію нашого краю. За більш як 100 років була створена потужна інфраструктура чеських поселень, якою ми почасти користуємось і досі. Але сьогодні час все більше віддаляє чехів від могил їх пращурів, і обов'язок тих, хто живе у цій місцевості, де колись господарювали чехи, зберегти залишки їх матеріальної культури. Адже пам'ятники та надгробки є пам'ятками історії, а інколи навіть архітектурно-мистецьким надбанням.

Під час презентації книжки у Рівненській обласній бібліотеці для молоді, куди були запрошені представники чеської громади, краєзнавці, юні читачі бібліотеки, ведуча заходу Ганна Копильців розповіла про пошукову краєзнавчу діяльність Чеслава Хитрого, наголосивши на значному обсязі роботи автора.

- Як кожна книга Чеслава Івановича, вона писана душею, її не можна скоро читати, її потрібно перечитувати, перейматися нею, обдумувати, повертаючись раз у раз на її сторінки, - зазначила Ганна Копильців. - У книзі є такий зворушливий епізод, коли у 80-х роках минулого сторіччя чехи від'їжджали до Чехії, і перед тим як їхати в далеку дорогу, прийшли до українського православного священика, адже советами тоді вже були зруйновані католицькі чеські храми. Чехи прийшли посповідатися і отримати благословення на цей шлях... Тобто ми бачимо, що якихось міжрелігійних, міжконфесійних суперечок не було. Чехи прийшли на наші землі в силу історичних обставин, окультурювали їх і залишили нам фактично вже окультурені землі. Вони привезли сюди хмелярство, бондарство, культуру обробітку конюшини, багатьох фруктових дерев, при-

несли ремесла, яких на Волині не знали. Були сильні будівничі і залишили по собі багато споруд, заснували багато заводів, якими ми користуємося ще до сьогодні. Тобто це нація дійсно достойна, щоб про неї писати, говорити і шанувувати. А завдяки Чеславу Івановичу ми маємо увічнення пам'яті цих людей і приклад для наслідування для нащадків.

У новій книзі Чеслав Хитрий дослідив та зробив описи надгробків в селах, де свого часу активно заселялась і розвивалась чеська громада. Це Мирогоща-2, Молодаво, Семидуби, Страклів, Білгородка та Софіївка Дубенського району, Уїздці та Гільча Здолбунівського, Вовковії Демидівського району, а також передмістя Рівного Золотіїв, з його неповторною архітектурою приватних будиночків та культових споруд. Зазирає невтомний дослідник і на чеські поховання села Кораблище Млинівського району та хутору Маївка Дубенського району.

Як розповідає сам автор, у пошуках йому допомагало багато людей, що зустрічалися на його шляху, подекуди скеровуючи і направляючи його, відкриваючи йому нові відомості і подробиці життєпису волинських чехів.

- Кажучи відверто, мене наче вело Провидіння і мені дуже щастило на добрих людей, які підказували мені, де можна знайти старі чеські поховання. Наприклад, про некрополь біля Дубна – у Страклові Чеському мені підказав випадковий попутник, з яким я розговорився у потягу. Тут я знайшов надгробки, яким вже понад 100 років, а деяким майже по 150. Це сліди ще тих перших чехів, які приїхали на Волинь і заснували тут своє поселення, - розповідає Чеслав Хитрий.

Випадково дізнався дослідник і про цвинтар у Білогордці, приїхавши шукати сліди чехів у село Вербу Дубенського району. А от у Вовковії Демидівського

Христа, великими стелами, зворушливими епітафіями.

- Чеські надмогильні пам'ятники підсилюються ще додатковою символікою, - зазначає автор дослідження. - Окрім символіки кольору самого матеріалу – білого, чорного і охристого каменю – на постаментах вирізьблені додаткові символічні елементи, такі як: палаюче серце із зірками, палаюче серце із хрестом і якорем, віночки, рослинні мотиви. Вишукані і довершені декоративні форми хрестів, вирізьблені барельєфні фігури ангелів і рослинний орнамент свідчать про високу кваліфікацію майстрів, що володіли різними видами різьби по каменю, про майстерність чеських ковалів та ливарників.

На жаль, чимало надгробків перебувають у гнітчастому стані, напівзруйновані, на деяких вже немає хрестів, знищені або нерозбірливі написи. Втім, є й такі, до яких приїжджають з Чехії нащадки померлих, доглядають, залишають квіти, запалюють свічки. Як наприклад, на чеському некрополі з багатьма неповторними, зворушливими за своєю архітектурою та проектами пам'ятниками у селі Семидуби.

Окрім опису надгробків, Чеслав Хитрий подає у своїй книзі і коротку довідкову інформацію про населені пункти, які він відвідав у пошуках чеських некрополів, описує залишки чеської архітектури та історію заселення цих місцевостей чехами.

З виходом нової книги краєзнавця привітали Йосип Михальчин та інші представники чеської громади, щиро подякувавши за працю, яка допоможе краще пізнати історію Рівненщини, проїнятися повагою до етносів, які її населяють, та сприятиме налагодженню духовного зв'язку між людьми різних національностей. Під час обговорення звучала і думка про необхідність створення пантеону чеських поховань, який би об'єднав рештки напівзруйнованих пам'ятників та плит, адже це також і наша історія, яку потрібно берегти як пам'ять про тих, хто жив на нашій землі.

Придбати книжку Чеслава Хитрого «Чеські некрополі біля Дубна і не тільки» можна в рівненській книгарні «Слово» на Театральній площі, а також у книгарні «Дружба» біля Кінопалацу «Україна».

Ангеліна НЕПОМНЯЩА